

Lietuvos Respublikos Prezidentei Daliai Grybauskaitėi
Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui Viktorui Pranckiečiui
Lietuvos Respublikos Seimo nariams
Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui Sauliui Skverneliui
Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministrui Linui Kukuraičiui
Lietuvos Respublikos teisingumo ministrei Mildai Vainiutei
Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministrui Linui Linkevičiui
Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos vadovui (Nacionalinė žmogaus teisių institucija)
Augustinui Normantui

**KREIPIMASIS DĖL EUROPOS TARYBOS KONVENCIJOS
DĖL SMURTO PRIEŠ MOTERIS IR SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE PREVENCIJOS
IR ŠALINIMO (CETS Nr. 210)
RATIFIKAVIMO**

2017 m. birželio 29 d.
Vilnius

Organizacijos, dirbančios su smurto artimoje aplinkoje aukomis, specializuotos pagalbos centrai, žmogaus teisių organizacijos, esame susirūpinusios smurto prieš moteris problemos mastais Lietuvoje ir kviečiame Lietuvos Respublikos Seimą ratifikuoti Europos Tarybos Konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir šalinimo, kuri buvo pasirašyta 2011 m. Stambule (toliau – Stambulo konvencija, Konvencija). Lietuva išreiškė politinę valią prisijungti prie Stambulo konvencijos, kai ją 2013 m. birželio 7 d. pasirašė Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius. Be to, Lietuva įsipareigojo ratifikuoti Stambulo konvenciją, priimdama rekomendacijas pateiktas Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos vykdytos visuotinės periodinės peržiūros antrojo ciklo metu.

Taip pat prašome:

- 1. Lietuvos Respublikos Prezidentę Dalią Grybauskaitę ir Lietuvos Respublikos Ministrą Pirmininką Saulių Skvernelį išreikšti viešą politinį palaikymą Konvencijos ratifikavimui.**
- 2. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Teisingumo ministerijos ir Užsienio reikalų ministerijos parengti oficialų Stambulo konvencijos vertimą ir ratifikavimui reikalingus dokumentus.**
- 3. Išsamiai supažindinti visuomenę su Stambulo konvencija, siekiant išvengti nesusipratimų ir klaidinimo.**

2011 m. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą. Jam įsigaliojus, pranešimų apie smurtą artimoje aplinkoje kasmet daugėja. Nuo 2012 iki 2016 metų pranešimų skaičius išaugo beveik keturis kartus (2012 m. – 18268, 2016 m. – 66547 pranešimai), pastaraisiais metais pradėti 10890 ikiteisminiai tyrimai.

Šie skaičiai rodo, kad visuomenės sąmoningumas ir nepakantumas smurtui didėja, tačiau esamų teisės aktų ir priemonių neužtenka, norint užtikrinti smurtą patiriančių žmonių saugumą ir smurtautojų atsakomybę. Kovoiant su smurtiniu elgesiu būtina šalinti jo priežastis.

Stambulo Konvencija – pažangi tarptautinė sutartis, kurios tikslas kovoti su smurtu prieš moteris

ir smurtu artimoje aplinkoje kaip rimtu žmogaus teisių pažeidimu. Pagrindinės keturios Konvencijos reguliavimo sritys yra smurto **prevencija**, aukų **apsauga**, smurtautojų **atsakomybė** bei Konvencijos nuostatų **įgyvendinimo stebėseną**.

Konvenciją jau ratifikavo 23 valstybės, tarp jų Lenkija, Italija, Malta. Šiomet Konvenciją ketina ratifikuoti Vengrija, Kroatija, artimiausiu metu – Šveicarija. Prie Konvencijos prisijungė ir Europos Sąjunga.

Lietuvoje Stambulo konvencija yra nepelnytai apipinta nepagrįstomis baimėmis, iškreiptai pateikiamais religiniais ir kitokiais samprotavimais. Kviečiame atkreipti dėmesį į šiuos svarbius, Stambulo konvencijos reikšmę pagrindžiančius, faktus:

1. Konvencija **pirmoji teisiškai įpareigojanti regioninė priemonė**, kurioje pagrindinis dėmesys yra skiriamas įvairių rūšių smurtui prieš moteris: psichologiniam, fiziniam, seksualiniam smurtui, persekiojimui ir seksualiniam priekabiavimui¹. Konvencija išskiria smurtą prieš moteris ir smurtą artimoje aplinkoje kaip du susijusius, nors nebūtinai tapačius reiškinius.
2. Konvencija skatina susitelkti ties viena silpniausių grandžių kovoje su smurtu – **prevencija** – ir įpareigoja dirbti su smurto priežastimis. Konvencija numato būtinybę keisti visuomenės nuostatas, nelygybę įtvirtinančius lyčių vaidmenis ir stereotipus, kuriais yra pateisinamas smurtas, tam pasitelkiant informacines, metodines priemones, įtraukiant žiniasklaidą, privatų sektorių ir plačiąją visuomenę.

Šiuo metu Lietuvoje vyrauja lyčių vaidmenų stereotipais grįstas mąstymas, kuris sudaro kliūtis moterims išeiti iš smurto rato. Nors absoliuti dauguma Lietuvos moterų (83 proc.) pripažįsta, kad smurtas prieš moteris yra paplitusi problema², beveik pusė respondentų Lietuvoje linkę pateisinti fizinį ir seksualinį smurtą prieš moteris. Net 45 proc. Lietuvos gyventojų mano, kad pati moteris išprovokuoja smurtą, kai ES tokiai nuomonei pritaria tik 17 proc. respondentų.
3. Konvencija ragina užtikrinti tinkamą smurto lyties pagrindu ir smurto artimoje aplinkoje **aukų apsaugą ir suteikti joms pagalbą**. Konvencija suteiktą galimybę peržiūrėti galiojančias teises nuostatas, numatančias smurto aukų apsaugą, galimai papildant jas Konvencijoje numatytais skubiais ribojančiais ir apsaugos nurodymais. Dėmesys būtų atkreiptas ir į pagalbą aukoms – šiuo metu Lietuvoje veikia Specializuotos pagalbos centrai, kurie teikia pagalbą smurto artimoje aplinkoje aukoms, tačiau nėra teikiama kompleksinė pagalba seksualinio smurto aukoms, patyrusioms prievartą ne artimoje aplinkoje.
4. Konvencijoje apibrėžiamos ir tos **baudžiamosios veikos**, kurios šiuo metu nėra numatytos Lietuvos teisės aktuose: moters lytinių organų žalojimas, priverstinė santuoka, persekiojimas, priverstinis abortas ir priverstinė sterilizacija. Tokie nusikaltimai Lietuvoje tampa vis aktualesni, tačiau Lietuvos teisinė sistema jiems kol kas nėra tinkamai pasirengusi. Stambulo konvencijos ratifikavimas būtų svari paskata tobulinti Lietuvos teisės aktus.
5. Valstybės taip pat yra *skatinamos* taikyti Konvenciją kitoms smurto šeimoje aukoms, tokioms kaip vyrai, vaikai ir pagyvenę asmenys. Manome, kad Lietuvai svarbu stiprinti visų smurto aukų,

¹ Smurtas prieš moteris. ES masto apklausa Apibendrinti rezultatai. FRA Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2014.

² *Ten pat.*

ypač vaikų teises ir teisių įgyvendinimą, atsižvelgiant ir į šiemet priimtus Vaiko teisių pagrindų įstatymo pakeitimus.

Dėl Konvencijoje įtvirtinto nediskriminavimo principo

Stambulo konvencijai oponuojanti Rusijos Federacija ir kai kurios Lietuvoje veikiančios visuomenės grupės išreiškė nepritarimą Stambulo konvencijos 4 straipsniui. Jos išreiškė nepasitenkinimą, kad šiuo straipsniu, be kitų pagrindų, draudžiama diskriminuoti dėl lytinės tapatybės ir seksualinės orientacijos.

Atkreipiame Jūsų dėmesį, kad tiek 4 straipsnyje nurodytas nediskriminavimo principas, tiek 3 straipsnyje pateikiami terminai taikomi tik Konvencijos taikymo srityje, o Konvencijos taikymo sritys, kaip nurodoma 2 straipsnyje yra:

- 1) *Ši Konvencija taikoma visoms smurto prieš moteris formoms, įskaitant smurtą šeimoje, kai moterims kyla didesnė grėsmė.*
- 2) *Šalys yra skatinamos šią Konvenciją taikyti visoms smurto šeimoje aukoms.*

Tai reiškia, kad valstybės, įgyvendindamos šią Konvenciją, turi pareigą nuo smurto vienodai ginti visus asmenis, įskaitant moteris, vyrus, vaikus, vyresnio amžiaus asmenis, žmones su negalia, homoseksualias ar translytes moteris.

Viešojoje erdvėje pasirodė tikrovės neatitinkanti informacija, neva ratifikavus šią Konvenciją, bus išipareigojama pripažinti „socialinę lyties tapatybę“. Tačiau nei lytinės tapatybės pripažinimo, nei lyties keitimo klausimų ši Konvencija nereglamentuoja ir tose srityse nėra taikoma.

Pažymime, kad nediskriminavimo principas apsaugant nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusius asmenis turi būti taikomas ir pagal dabar Lietuvoje galiojančius teisės aktus.

Dėl Konvencijos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatomis

Viešojoje erdvėje pasirodė klaidinanti informacija, kad Konvencijoje įtvirtintas nediskriminavimo principas ir raginimas šviesti visuomenę apie „nestereotipinius lyčių vaidmenis“, keisti žemesnės moterų padėties idėja grindžiamus elgesio modelius, galimai prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucijos) nuostatomis.

Pažymime, kad 2010 m., prieš pasirašant Stambulo konvenciją, Teisingumo ministerija pateikė išvadą, kad ši neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai³.

Nėra pagrindo teigti, jog Konstitucija nesuteikia apsaugos nuo diskriminacijos dėl visų Konvencijoje minimų pagrindų, kurie nėra konkrečiai nurodyti Konstitucijos 29 str. Tokia išvada darytina remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. išvada dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos (EŽTK) nuostatų atitikimo Konstitucijai. Išvadoje Konstitucinis Teismas pažymėjo, jog tik pažodžiui lyginant Konstitucijos 29 straipsnio antrosios dalies ir EŽTK 14 straipsnio tekstus galima teigti, kad EŽTK numato platesnes nediskriminavimo garantijas. Kartu Teismas akcentavo būtinybę aiškinti Konstitucijos ir Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatas

³ L. Linkevičius. Po „tradicinių vertybių“ užsklanda – priešiškus žmogaus teisių vertybėms, Delfi.lt, 2017 m. birželio 20 d. Prieiga internetu: <http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/l-linkevicius-po-tradiciniu-vertybiu-uzsklanda-priesiskumas-zmogaus-teisiu-vertybems.d?id=74990758>

kompleksiškai bei padarė išvadą, kad EŽTK nuostatos neprieštarauja Konstitucijai.

Taip pat nėra pagrindo teigti, kad Konvencijos nuostatos, įpareigojančios valstybes imtis priemonių, kuriomis siekiama panaikinti žemesne moterų padėtimi grindžiamus papročius, tradicijas ir praktikas, paneigtų tėvų (globėjų) konstitucinę teisę nevaržomai rūpintis vaikų religiniu ir doroviniu auklėjimu pagal savo įsitikinimus ar kitas Konstitucijos nuostatas. Panašius įsipareigojimus Lietuva jau yra prisiėmusi ratifikuodama Jungtinių Tautų konvenciją dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims (5 straipsnis), kuri Lietuvai įsigaliojo 1994 m. Tiek šia, tiek ir Stambulo konvencija siekiama geriau apsaugoti pamatines asmenų teises, todėl jų ratifikavimas atitinka konstitucinius demokratijos ir prigimtinių žmogaus teisių apsaugos imperatyvus.

Jeigu manoma, kad Stambulo konvencija galimai prieštarauja Konstitucijai, Seimas arba Prezidentas gali kreiptis į Konstitucinį Teismą su paklausimu, prašydami pateikti išvadą šiuo klausimu (Konstitucijos 105 str. 3 d. 3 p, 106 str. 5 d.).

Šį kreipimąsi palaikančių organizacijų manymu, svarbiausia yra tai, kad Stambulo Konvencija suteikia išsamią ir patvarią smurto aukų apsaugos ir prevencijos sistemą, kuri papildytų Lietuvoje jau galiojančias teises priemones ir prisidėtų prie daugybės smurto aukų apsaugos.

Mes, su smurto artimoje aplinkoje problema ir žmogaus teisių srityje dirbančios organizacijos, prašome jūsų atkreipti dėmesį į šio dokumento svarbą ir reikalingumą, bei esame pasiruošę dalyvauti, derinant LR teisinę bazę su Konvencija.

Dėkojame už Jūsų indėlį, stengiantis mažinti smurto lyties pagrindu ir smurto artimoje aplinkoje paplitimą Lietuvoje.

Atsakymą prašome pateikti el. paštu: birute@lchr.lt, info@lchr.lt, hrmi@hrmi.lt ir info@gap.lt.

Kreipimąsi inicijavo:

Lietuvos žmogaus teisių centras

Direktorė Birutė Sabatauskaitė

Žmogaus teisių stebėjimo institutas

Direktorius pavaduotoja
teisės klausimais
Natalija Bitiukova

Lygių galimybių plėtros centras

Direktorė Virginija Aleksejūnė

Kreipimąsi palaiko:

1. Lietuvos moterų lobistinė organizacija;
2. Žmogaus teisių organizacijų koalicija;
3. NVO koalicija „Už vaiko teises“;
4. Nacionalinė Nevyriausybių Vystomojo Bendradarbiavimo Organizacijų Platforma;
5. Psichikos sveikatos perspektyvos;
6. ŽIV ir AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacija „Demetra“;
7. Moterų informacijos centras;

8. Vilniaus moterų namai;
9. Labdaros ir paramos fondas „Frida“;
10. Socialinių inovacijų fondas;
11. Europinių inovacijų centras;
12. Asociacija Kauno moterų draugija;
13. Paramos fondas „Jaunimo linija“;
14. Nevyriausybinė organizacijų informacijos ir paramos centras;
15. Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras;
16. Marijampolės apskrities moters veiklos centras;
17. Marijampolės apskrities vyrų krizių centras;
18. Marijampolės visuomeninių organizacijų sąjunga;
19. Asociacija Moterų veiklos inovacijų centras;
20. Alytaus miesto moterų krizių centras;
21. Anykščių moterų užimtumo ir informacijos centras;
22. Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras;
23. Asociacija Visagino šeimos krizių centras;
24. Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centras;
25. Tolerantiško jaunimo asociacija;
26. Lietuvos universitetų moterų asociacija;
27. Viešoji įstaiga Šeimos santykių institutas;
28. Kauno apskrities moterų krizių centras;
29. Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“;
30. Lietuvos socialdemokratinio jaunimo sąjunga;
31. Lietuvos medicinos studentų asociacija;
32. Asociacija „Klaipėdos jaunieji socialdemokratai“;
33. Koalicija „Galiu gyventi“;
34. VšĮ Diversity Development Group;
35. VšĮ Judėjimo „Aš Lietuvai“ Vadybos Centras;
36. Lietuvos liberalus jaunimas;
37. Lietuvos Socialdemokratių Moterų Sąjunga;
38. Lietuvos neįgaliųjų forumas;
39. Viešoji įstaiga „Vaikų linija“;
40. Paramos vaikams centras;
41. VšĮ „Įvairovės ir edukacijos namai“;
42. Lietuvos sakaliukų sąjunga;
43. Šiaulių universiteto Lyčių studijų centras;
44. Širvintų moterų klubas „Jums“;
45. Vilkaviškio moterų informacijos ir pagalbos centras;
46. VšĮ Demos Kritisės Minties Institutas;
47. Šeimos planavimo ir seksualinės sveikatos asociacija;
48. Lietuvos agentūros „SOS vaikai“ Panevėžio skyrius;
49. VšĮ „Moters pagalba moteriai“;
50. Asociacija Lietuvos gėjų lyga;
51. Romų visuomenės centras;
52. Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė;
53. Susivienijimas Žali.lt;
54. Nacionalinis pacientų susivienijimas „Už visų teisę į geriausią gydymą“;
55. VO „Branda“;

56. VšĮ Atviros Lietuvos Fondas;
57. Vilniaus politikos analizės institutas;
58. VšĮ Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras;
59. Pilietinių iniciatyvų centras;
60. Asociacija „In Corpore“;
61. VšĮ „Nepatogus kinas“;
62. „Žiburio“ labdaros ir paramos fondas;
63. Nacionalinis socialinės integracijos institutas;
64. Lietuvos autizmo asociacija „Lietaus vaikai“;
65. Labdaros ir paramos fondas „Kitoks matas“;
66. VšĮ Naujos kartos moterų iniciatyvos.

Palaikymą išreiškia šie asmenys:

1. Dainius Pūras, Vilniaus universiteto profesorius;
2. Aurelija Novelskaitė, Vilniaus universiteto Kauno fakulteto docentė, Lietuvos socialinių tyrimų centro Sociologijos instituto Vyriaus. mokslo darbuotoja.